

GRUPS D'ESTUDI

sobre qüestions rellevants de l'Informe de síntesi de la Primera sessió de la XVI Assemblea general ordinària del Sínode dels Bisbes

PER UNA ESSLÉSIA SINODAL:
COMUNIÓ, PARTICIPACIÓ, MISSIÓ

GRUP D'ESTUDI N. 4

LA REVISIÓ DE LA *RATIO FUNDAMENTALIS* *INSTITUTIONIS SACERDOTALIS* EN PERSPECTIVA SINODAL MISSIONERA

INFORME FINAL

PRÒLEG

Format per nou membres de diversos continents i amb diferents experiències eclesials¹, el Grup d'estudi 4 ha tingut el mandat de fer «una verificació de la formació per al ministeri ordenat i una revisió de la Ratio fundamentalis en la perspectiva de l'Església sinodal missionera, al servei de les Conferències episcopals»².

Per dur a terme aquesta tasca, el Grup ha examinat, en una primera etapa, la Ratio fundamentalis del 2016 amb atenció particular a la dimensió sinodal i missionera i, d'altra banda, ha recollit del Document final de la XVI Assemblea general ordinària del Sínode dels Bisbes les indicacions sobre la identitat i el ministeri dels preveres i la seva formació en una Església sinodal missionera.

D'aquesta etapa van emergir dues consideracions importants. D'una banda, la Ratio fundamentalis promulgada el 2016 ha portat adquisicions importants que afavoreixen la realització d'una Església sinodal missionera. A més, es tracta d'un document força recent, encara en fase de recepció, a partir del qual s'estan preparant les Ratio nationalis. D'altra banda, el procés sinodal ha posat en evidència la necessitat de passos ulteriors.

A la llum d'això, semblava oportú no tocar la Ratio com a tal, sinó més aviat elaborar un Document preliminar que delineés amb claredat la identitat relacional dels ministres ordenats en una Església sinodal missionera i indiqués principis i criteris per a la implementació de la Ratio fundamentalis i de les Ratio nationalis en sintonia amb aquest marc eclesiològic i missioner. Continuant el camí, aquesta hipòtesi de treball ha trobat cada vegada més confirmació.

En una segona etapa, el Grup ha consultat sacerdots i laics homes i dones de diversos llocs del món, en particular experts en el camp de la formació sacerdotal³, recollint les seves observacions i suggeriments. A més, el 18 d'octubre de 2024 va poder escoltar les instàncies d'una representació dels participants en la segona sessió de la XVI Assemblea general ordinària del Sínode dels Bisbes.

En una tercera etapa, a més d'escoltar l'opinió dels consultors del Dicasteri per al Clergat, s'han consultat, a través de la Secretaria general del Sínode, les Comissions per al Clergat de les Conferències episcopals arreu del món per a recollir els seus suggeriments i, sobretot, Bones pràctiques ja en marxa, i s'han rebut les contribucions lliures arribades a la Secretaria general⁴.

¹ Sa Eminència José cardenal Cobo Cano, Arquebisbe de Madrid – Coordinador del Grup; Sa Eminència Lazzaro cardenal Tu Heung-sik, Prefecte del Dicasteri per al Clergat; Sa Eminència Jean-Claude cardenal Hollerich, Arquebisbe de Luxemburg, Relator general de la XVI Assemblea general ordinària del Sínode dels Bisbes; Rev. Mons. Eamonn McLaughlin, Sotssecretari adjunt del Dicasteri per al Clergat per a l'Oficina de Formació; Servidora María Lía Zervino, membre del Dicasteri per als Bisbes i membre del Consell ordinari de la Secretaria general del Sínode; Rev. Andrew Recepción, Director espiritual del Pontifici col·legi Filipí; Rev. P. Guy Bognon PSS, Secretari general de la Pontifícia Obra Missionera de Sant Pere Apòstol; Rev. D. Hubertus Blaumeiser, Consultor del Dicasteri per al Clergat; Rev. Mario Antonelli, Rector del Pontifici seminari Llombar – Secretari del Grup.

² SECRETARIA GENERAL DEL SÍNODE, *Grups d'estudi sobre qüestions sorgides en la primera sessió de la XVI Assemblea general ordinària del Sínode dels Bisbes a aprofundir en col·laboració amb els Dicasteris de la cúria romana. Pistes de treball*, 14 de març de 2024, p. 7.

³ Cf. la llista a l'apèndix 2 del segon informe del Grup (15 de juliol de 2025).

⁴ S'han recollit un total de 59 contribucions, entre respostes de les Comissions per al Clergat de les Conferències episcopals i contribucions lliures, de les següents zones geogràfiques: Àfrica (6), Àsia (8), Amèrica llatina (11), Amèrica del nord (5), Oceania (4), Europa (25).

A la llum de tot això, el Grup ha redactat una proposta de Document orientatiu per a la implementació de la Ratio fundamentalis i de les Ratio nationalis, recollit a continuació i que es presenta a l'atenció del Sant Pare, de la Secretaria general del Sínode i dels Dicasteris competents per a la formació dels ministres ordenats⁵.

⁵ «La tasca de verificació i revisió serà coordinada pel Dicasteri per al Clergat amb la Secretaria general del Sínode, però també cal la participació dels Dicasteris per a l'Evangelització; per a les Esglésies orientals; per als Laics, la família i la vida; per als Instituts de vida consagrada i Societats de vida apostòlica; per a la Cultura i l'educació. Tenint en compte la importància del tema cal una avaluació i una anàlisi en profunditat del tema a nivell interdicasterial» SECRETARIA GENERAL DEL SÍNODE, *Pistes de treball*, cit., p. 7.

FORMAR PREVERES EN UNA ESGLÉSIA SINODAL MISSIONERA

Proposta de Document orientatiu
per a la implementació de la *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*
i de les *Ratio nationalis* en perspectiva sinodal missionera

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	5
PART I PREÀMBUL ECLESIOLÒGICO-PASTORAL	7
1. CONVERSIÓ DE LES RELACIONS	
L'Església en el món d'avui: sacrament de relacions renovades	7
2. CONVERSIÓ MISSIONERA	
Tots els batejats, homes i dones, protagonistes d'una missió que toca tots els àmbits de la vida	8
3. CONVERSIÓ A LA COMUNIÓ	
Circularitat dels dons: carismes i ministeris al servei de la missió	9
4. CONVERSIÓ AL SERVEI	
La identitat específica del ministeri dels preveres en clau relacional i comunional	10
5. CONVERSIÓ A UN ESTIL SINODAL	
Corresponsabilitat diferenciada i discerniment eclesial per a la missió	11
6. CONVERSIÓ DE LA FORMACIÓ	
Una formació compartida i integral per créixer com a Església sinodal missionera	13
PART II ORIENTACIONS (PISTES OPERATIVES)	15
1. Formació presbiteral compartida amb tots els batejats	15
2. Formació dels candidats al presbiterat en estil participatiu i sinodal	16
2.1 Vida i espiritualitat comunitària i sinodal	16
2.2 Continguts essencials d'un currículum teòrico-pràctic encaminat a la sinodalitat missionera	16
2.3 Equip formatiu i conducció sinodal de la formació inicial	17
3. Corresponsabilitat diferenciada per al discerniment i la formació	17
4. Formació a la missió	18
APÈNDIX BONES PRÀCTIQUES	19
1. Formació presbiteral compartida amb tots els batejats	19
2. Formació dels candidats al presbiterat en estil participatiu i sinodal	20
2.1 Vida i espiritualitat comunitària i sinodal	20
2.2 Continguts essencials d'un currículum teòrico-pràctic encaminat a la sinodalitat missionera	21
2.3 Equip formatiu i conducció sinodal de la formació inicial	21
3. Corresponsabilitat diferenciada per al discerniment i la formació	22
4. Formació a la missió	23
COROL·LARI ITINERARI D'IMPLEMENTACIÓ I SEGUIMENT	24
1. FASE 1 Difusió del Document orientatiu i posada en marxa del procés	24
2. FASE 2 Implementació en cada seminari i compartint-lo en la Província eclesiàstica	24
3. FASE 3 Avaluació i rendició de comptes	25

INTRODUCCIÓ

«Precisament el camí de la sinodalitat és el camí que Déu espera de l'Església del tercer mil·lenni».

En el procés sinodal actual ha madurat la convicció que aquest camí, indicat a l'Església pel papa Francesc⁶ i assumit pel papa Lleó XIV des dels primers passos del seu pontificat⁷, romandria sense fruits de comunió real i missió coratjosa si no tingués un impacte també en les modalitats de formació per al ministeri ordenat. Una comunitat cristiana, de fet, com podria avançar en el camí missioner i en una comunió capaç de sinodalitat allà on fos acompanyada, presidida, instruïda per homes que no es destaquessin en el seu ardor apostòlic i esperit sinodal? D'aquí la sol·licitud del *Document final* de la XVI Assemblea general ordinària del Sínode dels Bisbes: «L'Assemblea demana una revisió de la *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* que aculli les instàncies madurades en el Sínode, traduint-les en indicacions precises per a una formació a la sinodalitat» (DF, n. 148). S'ha de tenir en compte que no es tracta de fer retocs o d'una simple reorganització, sinó d'una conversió del cor, de la ment, de les relacions i dels processos, en sintonia amb la sol·licitud de fons del Sínode sobre la sinodalitat, una conversió personal, en primer lloc, però que també haurà de ser comunitària i estructural⁸.

En afrontar aquest mandat s'ha de tenir en compte que l'actual *Ratio fundamentalis* és relativament recent (2016). Tot i que anterior al procés sinodal, ja ofereix importants accents nous en la perspectiva de l'Església missionera i sinodal: la insistència en el discipulat com a nota fonamental de la formació inicial i permanent, i condició indispensable per a la configuració amb Crist Pastor i Servent; la dimensió essencialment comunitària de la formació; la necessitat d'una formació integral que doni la importància deguda a la dimensió humana i afectiva, juntament amb l'espiritual, intel·lectual i pastoral; una atenció més gran a la forma eclesial del discerniment de la crida.

També cal recordar que l'actual *Ratio* encara està en fase de recepció. Entre altres, a partir d'ella s'estan preparant les *Ratio nationalis* algunes de les quals ja han estat confirmades pel Dicasteri per al Clergat, mentre que unes altres encara són en fase d'elaboració o tot just s'ha engegat a fer-la. No sembla oportú, per tant, en aquest moment pensar en una reelaboració de la *Ratio* com a tal, tal com va indicar el papa Francesc en el discurs del 6 de juny de 2024 a l'Assemblea plenària del Dicasteri per al Clergat: «La *Ratio fundamentalis* està feta: no cal fer-ne una altra. Anem endavant amb aquesta».

Tanmateix, també en relació amb la formació al ministeri sacerdotal, no es poden ignorar les instàncies sorgides del procés sinodal i recollides en el *Document final* de l'Assemblea: aprofundir la identitat relacional del ministeri ordenat, en diàleg amb els altres ministeris, definint-lo «en el i del» poble de Déu; plantejar una formació cada vegada més arrelada en l'experiència del poble de Déu,

⁶ FRANCESC, *Discurs per a la commemoració del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes*, 17 d'octubre de 2015.

⁷ Cf. LLEÓ XIV, *Primera salutació*, 8 de maig de 2025; ID., *Discurs al Col·legi de cardenals*, 10 de maig de 2025.

⁸ L'interès principal sorgit en l'Assemblea sinodal i en la constitució del Grup d'estudi està vertebrat en la formació al presbiterat. En línia amb aquest encàrrec, s'utilitzen els termes «prevete» i «sacerdot», en el teló de fons d'una convicció decisiva: que la relació estructural entre els tres graus del sagrament de l'Orde i amb les altres ministerialitats ha d'orientar l'exercici del ministeri ordenat en cada un dels seus graus i, coherentment, la formació a aquest.

amb els seus diversos carismes i ministeris i en contacte amb els pobres; oferir moments de formació compartits per laics, consagrats, ministres ordenats i seminaristes que afavoreixin el coneixement i la col·laboració mutus; engegar una participació àmplia i real de tots els components del poble de Déu en la formació dels futurs pastors, amb atenció especial a la contribució de les dones i de les famílies; afavorir l'adquisició de competències indispensables per a una Església sinodal, com ara l'escolta, el diàleg, la corresponsabilitat i el discerniment eclesial; educar a una correspondència més oberta amb el mandat missioner de Jesús.

Per tant, en resposta a la tasca que se li ha confiat, el Grup d'estudi ofereix al Sant Pare aquest *Document orientatiu* per a la implementació de la *Ratio fundamentalis* i de les *Ratio nationalis* en sintonia amb la conversió sinodal missionera que s'està fent. Aquest delinea en un *Preàmbul* la identitat dels preveres en una Església missionera i sinodal; després proposa *Orientacions* (principis i criteris) per a una recepció de la *Ratio fundamentalis* que sàpiga integrar les instàncies presentades pel Sínode a les Esglésies; finalment, recull algunes *Bones pràctiques* que ja s'estan duent a terme per a utilitat comuna dins de la *communio ecclesiarum*.

PART I

PREÀMBUL ECLESIOLÒGICO-PASTORAL

1. CONVERSIÓ DE LES RELACIONS

L'Església en el món d'avui: sacrament de relacions renovades

«L'Església és en Crist com un sacrament, és a dir, signe i instrument de l'íntima unió amb Déu i de la unitat de tot el gènere humà» (*Lumen gentium*, n. 1). «La joia i l'esperança, la tristesa i l'angoixa dels homes contemporanis, sobretot dels pobres i de tots els qui sofreixen, són també la joia i l'esperança, la tristesa i l'angoixa dels deixebles de Crist» (*Gaudium et spes*, n. 1). És en aquest marc eclesiològic del Concili que s'insereix la instància d'una Església més sinodal i missionera presentada pel *Document final* de la XVI Assemblea general ordinària del Sínode dels Bisbes, *Per una Església sinodal: comunió – participació – missió*. Aquest document, que crida tot el poble de Déu a la conversió, és el fruit madur d'un discerniment eclesial mundial i ha estat dotat pel papa Francesc de valor magisterial.

Reprenent i relançant els ensenyaments del Concili Vaticà II⁹, el Sínode 2021-2024 ha posat l'accent en el poble de Déu com a «subjecte comunitari i històric» (DF, n. 17) i, per tant, ha desenvolupat una *eclesiologia relacional i arrelada en la vida de la humanitat* que indica la sinodalitat com la «manera ordinària de viure i d'obrar» (DF, n. 30; cf. n. 31) a què se sent cridada l'Església catòlica per a ser en el món d'avui «casa i família de Déu» (DF, n. 28), «llevat eficaç dels lligams, de les relacions i de la fraternitat de la família humana» (DF, n. 20)¹⁰. Al llarg de tot el camí del Sínode i en totes les latituds ha sorgit, de fet, «la petició d'una Església més capaç de nodrir les relacions: amb el Senyor, entre homes i dones, en les famílies, en les comunitats, entre tots els cristians, entre els grups socials, entre les religions, amb la creació». D'aquí la crida urgent a «una autèntica conversió relacional» (DF, n. 50)¹¹ que faci l'Església «més participativa i missionera, és a dir [...] més capaç de caminar amb cada home i cada dona, irradiant la llum de Crist» (DF, n. 28). Caminant d'una manera sinodal missionera –observa el *Document final* en un fragment de densitat teològica particular–, el poble sant de Déu «es caracteritza com a espai on les relacions poden florir, gràcies a l'amor mutu que constitueix el manament nou que Jesús va deixar als seus deixebles (cf. Jn 13,34-35). Dins de cultures i societats cada vegada més individualistes, l'Església “poble aplegat per la unitat del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant” (LG 4), pot donar testimoni de la força de les relacions fundades en la Trinitat» (DF, n. 34). Per tant, cal que les comunitats de l'Església manifestin a cada nivell i de manera tangible la novetat de relacions que davallin de la vida de la Santa Trinitat (*Ecclesia de Trinitate*) i en què consisteix el contingut mateix de la seva missió en el si de la humanitat.

⁹ Cf. DF, n. 5: «El Concili Vaticà II va ser, en efecte, com una llavor sembrada en el camp del món. [...] El Sínode 2021-2024 continua pouant en l'energia d'aquesta llavor i desenvolupant-ne les potencialitats. [...] En aquest sentit, el camí sinodal constitueix un autèntic acte de recepció posterior del Concili, en perllonga la inspiració i en relança la força profètica per al món d'avui».

¹⁰ Cf. DF, n. 121: «L'Església, a nivell local i en la seva unitat, es proposa com una xarxa de relacions a través de la qual circula i es promou la profecia de la cultura de l'encontre, de la justícia social, de la inclusió dels grups marginals, de la fraternitat entre els pobles, de la cura de la casa comuna».

¹¹ Cf. la continuació: «Hem d'aprendre de nou de l'Evangeli que la cura de les relacions no és una estratègia ni l'instrument per a una major eficàcia organitzativa, sinó que és la manera com Déu Pare s'ha revelat en Jesús i en l'Esperit».

2. CONVERSIÓ MISSIONERA

Tots els batejats, homes i dones, protagonistes d'una missió que toca tots els àmbits de la vida

No és casualitat que la Constitució dogmàtica sobre l'Església *Lumen gentium* del Concili Vaticà II anteposés a l'exposició de la constitució jeràrquica de l'Església (capítol III) un aprofundiment del misteri de l'Església com a participació en la vida de Déu un i tri (capítol I) i després s'hagi aturat en la manera com aquest misteri pren forma visible en el poble de Déu en camí en la història (capítol II), aclarint que tots els batejats gaudeixen de dignitat igual i que tots estan involucrats en la missió comuna¹².

Tots els deixebles que troben el Ressuscitat són cridats a deixar-se transformar constantment per la Paraula de Déu i a manifestar així aquelles relacions noves d'amor mutu per les quals es reconeixen els deixebles de Jesús (cf. Jn 13,35), identificant-se més profundament amb el Senyor crucificat i ressuscitat. I després tots són enviats per ell a portar la Bona Nova: dones i homes indistintament.

En aquesta línia, el *Document final* del Sínode 2021-2024 ha reiterat: «Tot el poble de Déu és el subjecte de l'anunci de l'Evangeli. En aquest, tot batejat és convocat per ser protagonista de la missió ja que tots som deixebles missioners (CTC 53)»¹³. Implementar aquesta conversió a la missió comuna significa prendre consciència que tots els fidels són corresponsables de la incidència de l'Evangeli en el món d'avui, cadascun amb la seva pròpia experiència i competència apostòlica; i que, per tant, tots els fidels estan implicats quan es tracta de discernir i implementar els passos de reforma per tal que l'Església camini en la «dolça i confortadora alegria d'evangelitzar» (*Evangelii gaudium*, n. 10).

Aquesta participació de tots els fidels confereix a la missió de l'Església un caràcter veritablement universal i ajuda a *arribar i renovar amb la llum de l'Evangeli cada àmbit de la vida humana i de la societat*: «Cada batejat respon a les exigències de la missió en els contextos on viu i actua a partir de les pròpies inclinacions i capacitats, [...] en família i en altres estats de la vida; en el lloc de treball i en les professions; en el compromís cívic o polític, social o ecològic; en el desenvolupament d'una cultura inspirada en l'Evangeli com en l'evangelització de la cultura de l'entorn digital» (DF, n. 58).

Segons el Sínode, en segueix una *conversió en la manera de concebre la vida de les comunitats cristianes*. «Així es veurà amb més claredat que la parròquia no està centrada en ella mateixa, sinó orientada a la missió i cridada a sostenir el compromís de tantes persones que de diferents maneres viuen i testimonien la fe en la professió i l'activitat social, cultural i política» (DF, n. 117)¹⁴.

Una exigència de conversió posterior en les relacions afecta, per tant, inequívocament aquella entre *homes i dones*. «Donem testimoni de l'Evangeli quan cerquem viure relacions que respecten la igual dignitat i la reciprocitat entre homes i dones» (DF, n. 52). L'Assemblea sinodal per tant ha

¹² Cf. *Lumen gentium* (LG) nn. 9 i 32 i el Decret conciliar sobre l'Apostolat dels laics *Apostolicam actuositatem*.

¹³ DF, n. 4 citant el n. 53 del Document de la COMISSIÓ TEOLÒGICA INTERNACIONAL, *La sinodalitat en la vida i en la missió de l'Església*, 2 de març de 2018.

¹⁴ Cf. *ibid.* al n. 59: «En una Església sinodal missionera, sota el guiatge dels seus pastors, les comunitats seran capaces d'enviar i donar suport als que han enviat. Per tant, es concebran comunitats principalment al servei de la missió que els fidels desenvolupen dins de la societat, en la vida familiar i laboral, sense concentrar-se exclusivament en les activitats que es desenvolupen en el seu interior i en les seves necessitats organitzatives».

convidat «a que s'apliquin plenament totes les oportunitats que ja preveu el dret vigent en relació al paper de les dones, especialment en els llocs on romanen sense implementar-se» (DF, n. 60)¹⁵.

3. CONVERSIÓ A LA COMUNIÓ

Circularitat dels dons: carismes i ministeris al servei de la missió

Rebent l'ensenyament del Concili Vaticà II sobre la *dimensió carismàtica de l'Església* (cf. LG, nn. 4 i 12), el *Document final* del Sínode afirma: «Els cristians que en diferents qualitats [...] recorren els camins del món i en els seus ambients de vida anuncien l'Evangelí, són sostinguts pels dons de l'Esperit» (DF, n. 58). «Cada un és portador d'una contribució particular i indispensable per completar l'obra comuna» (DF, n. 42). La missió comuna de tots els batejats es regeix, per tant, en una gran *varietat de dons que es tracta d'acollir i harmonitzar*: «Posant en relleu tots els carismes i els ministeris, la sinodalitat permet que el poble de Déu anunciï i doni testimoni de l'Evangelí a les dones i als homes de cada lloc i de cada temps, fent-se "sagrament visible" (LG 9) de la fraternitat i de la unitat en Crist volguda per Déu» (DF, n. 32).

En aquesta missió, tothom té el seu lloc peculiar i la seva tasca en una *circularitat de les vocacions* i en la *reciprocitat dels dons* que cadascun ha d'oferir: els homes i les dones (cf. DF, nn. 52 i 60); els joves i els infants (cf. DF, nn. 61-62); les famílies (cf. DF, nn. 35 i 64); els malalts, la gent gran i els discapacitats (cf. DF, n. 63); els consagrats i les consagrades (cf. DF, n. 65); els convents i els monestirs; les associacions, els moviments i les noves comunitats (cf. DF, n. 118); els bisbes, els preveres i els diaques¹⁶; les diverses Esglésies locals¹⁷. En l'Església no hi ha un que ho fa tot, sinó que els diversos dons s'integren entre ells en la missió comuna. Correspon als pastors assegurar l'harmonia entre tots i promoure els carismes presents en la comunitat en la perspectiva de la missió.

Sobre la base d'aquesta visió d'Església que valora els carismes, el Sínode ha posat l'èmfasi en una *varietat de ministeris laicals*: «L'Església, al llarg de la seva història, ha creat alguns ministeris, diferents dels ordenats. Aquests ministeris són la forma que assumeixen els carismes quan són reconeguts públicament per la comunitat i per aquells que tenen responsabilitat de guiar-la, i es posen al servei de la missió de manera estable» (DF, n. 75)¹⁸.

Valorant la riquesa de carismes i ministeris disseminats en el poble de Déu, els ministres ordenats podran experimentar la joia fecunda de la caritat fraterna i es trobaran desenvolupant el seu servei de comunió en el si de comunitats vives, dinàmiques i diverses que porten el llevat de l'Evangelí en els diversos camps de la societat humana.

¹⁵ El text continua: «No hi ha motius que impedeixin a les dones assumir papers de guiatge a l'Església: allò que ve de l'Esperit Sant no es pot aturar».

¹⁶ Cf. DF, nn. 68-74, del que es parla més endavant.

¹⁷ Cf. DF, nn. 120-121 sobre l'«intercanvi dels dons» que, en un sentit més ampli, haurà d'estendre's també a les diverses Esglésies i Comunitats eclesials i a les altres religions (cf. DF, nn. 122-123).

¹⁸ Entre aquests ministeris, el Sínode ha distingit *ministeris instituïts*, *ministeris no instituïts ritualment però exercits amb estabilitat* per mandat de l'autoritat competent, *ministeris extraordinaris* i *serveis espontanis* (cf. DF 75-76).

4. CONVERSIÓ AL SERVEI

La identitat específica del ministeri dels preveres en clau relacional i comunional

El Decret *Presbyterorum ordinis* del Concili Vaticà II presenta la figura dels preveres en clau decididament relacional i comunional. Si per a la identitat dels preveres és essencial la *referència a Crist Cap, Servent i Pastor*, no és menys essencial la *referència eclesial*:

- units amb sincera caritat i obediència al bisbe, que troba en ells no només col·laboradors i consellers sinó «amics i germans»;
- els preveres estan units entre ells per una fraternitat sacramental que els crida a viure en esperit fraternal i a treballar en unitat amb el bisbe i entre ells;
- al servei dels fidels laics, reconeixent-ne i promovent-ne la dignitat, així com el seu paper específic en l'àmbit de la missió de l'Església, unint-se als seus esforços¹⁹.

A la llum d'aquesta doble referència essencial, el Sínode exhorta a enfortir la dimensió eclesiològica del ministeri ordenat, redefinint-lo «en el i del» poble de Déu. Es tractarà, per tant, de recalibrar els arranjaments de la formació sacerdotal en relació a aquesta identitat relacional. Si, com indica la *Introducció* a la *Ratio fundamentalis*, «el deixeble sacerdot prové de la comunitat cristiana i hi retorna», la trama de la fraternitat del poble de Déu i amb cada germà i germana no pot romandre suspesa o marginal en el temps de la formació inicial. Cal que aquesta representi el lloc vital, la terra bona en què germina i madura la identitat del prevere: germà entre germans i germanes en la comunitat cristiana i que pertany a un presbiteri que, juntament amb el bisbe i els diaques, constitueix el subjecte ministerial fonamental de l'Església local.

En aquesta línia, cal situar els itineraris formatius majoritàriament en el poble de Déu amb la riquesa dels seus carismes i dels seus ministeris.

Continuant en la recepció del Concili, val la pena desenvolupar el relleu de la *Ratio fundamentalis* que, enllaçant la identitat dels preveres en el sacerdoti de Crist, recorda que «el primer tret que caracteritza Crist com a veritable Gran Sacerdot és la seva proximitat singular, que el fa proper, tant a Déu com als homes» (n. 36). Superant la temptació de col·locar el prevere aïlladament i en una aura sagrada «davant» i «per damunt» del poble de Déu, cal situar de nou el ministeri sacerdotal, precisament a causa de la seva configuració sacramental especial amb Crist Cap, Servent i Pastor, als peus dels germans i de les germanes del poble de Déu.

En una Església tota sinodal, animada per carismes i ministeris per a la missió, els preveres per tant ocupen *el seu lloc específic i inconfusible*. Si, d'una banda, «el Baptisme és el fonament de la vida cristiana perquè introdueix tothom en el do més gran: ser fills de Déu», i «no hi ha res més alt que aquesta dignitat baptismal, donada per igual a cada persona» (DF, n. 21), i els preveres, per tant, han de ser en primer lloc deixebles missioners; d'altra banda «l'autoritat dels pastors "és un do específic de l'Esperit de Crist Cap per a l'edificació de tot el cos" (CTC 67). Aquest do està lligat al sagrament de l'Orde que configura a Crist Cap, Pastor i Servent, i posa tots els qui el reben al servei del sant poble de Déu per a custodiar l'apostolicitat de l'anunci i promoure la comunió eclesial a tots

¹⁹ Cf. CONCILI VATICÀ II, Decret *Presbyterorum ordinis* sobre el Ministeri i la vida dels preveres, nn. 7-9.

els nivells» (DF, n. 33). Profundament vinculat al servei de la Paraula, també assumeix un relleu particular la presidència de la celebració de l'Eucaristia que és «la primera i fonamental forma com el sant poble de Déu es reuneix i es troba» i en la qual es realitza i es fa visible «una corresponsabilitat de tots per a la missió» (DF, n. 26); presidència que també es viu com a servei, segons el model del Senyor que ell mateix s'ha fet servidor de tots (cf. Mc 10,45) i s'ha ajupit a rentar els peus dels seus deixebles (cf. Jn 13,1-17).

En una Església sinodal, els preveres per tant estan cridats a viure el seu servei «en una actitud de proximitat a les persones, d'acollida i d'escolta de tothom» i d'obrir-se a un estil sinodal (cf. DF, n. 72)²⁰ que porti a la plena floració els dons i els carismes presents dins de comunitats vives i missioneres.

Mentre que això a vegades pot generar la por que el ministeri presbiteral perdi alguna cosa de la seva identitat i de les seves prerrogatives, en realitat això el fa més autèntic i més evangèlic i li confereix *nou alè i nova vitalitat*, evitant carregar els preveres d'incumbències que no pertocuen als aspectes essencials i específics del seu ministeri i de carregar-los de tensions. «Una distribució més articulada de les tasques i de les responsabilitats, un discerniment més valent d'allò que pertany específicament al ministeri ordenat i del que pot i s'ha de delegar a altres, n'afavorirà l'exercici d'una manera espiritualment més sana i pastoralment més dinàmica en cadascun dels seus ordes» (DF, n. 74).

5. CONVERSIÓ A UN ESTIL SINODAL

Corresponsabilitat diferenciada i discerniment eclesial per a la missió

Ja el Concili havia exhortat els preveres a «escoltar de grat el parer dels laics, considerant-ne amb esperit fratern les aspiracions i reconeixent-ne l'experiència i la competència en els diversos camps de l'activitat humana, per poder reconèixer junt amb ells els signes dels temps»²¹.

Acollint aquestes i altres perspectives de l'ensenyament conciliar, la Part III del *Document final* del Sínode 2021-2024 convida el poble de Déu i els seus pastors a una «conversió dels processos» eclesials que es concreta, segons els subtítols d'aquell capítol, en tres pràctiques en particular.

El discerniment eclesial per a la missió. Invocant la llum de l'Esperit, «el poble de Déu, participant de la funció profètica de Crist (cf. LG 12), “procura discernir en els esdeveniments, en les exigències i en les aspiracions en els quals participa junt amb els altres homes del nostre temps, quins són els veritables signes de la presència o del pla de Déu” (GS 11)» (DF, n. 81). No es tracta –precisa el Sínode– d'una tècnica organitzativa, sinó d'una pràctica espiritual que s'arrela en el *sensus fidei* comunicat per l'Esperit a tots els batejats i que té com a punt de partida i criteri l'escolta de la Paraula de Déu, exigeix la contínua cura i formació de les consciències i la maduració del *sensus fidei*, per a no descuidar cap dels llocs on Déu parla i ve a l'encontre del seu Poble: la tradició vivent de l'Església, el seu magisteri, la meditació personal i comunitària de les Escriptures i les pràctiques de la pietat popular, així com el crit dels pobres i dels esdeveniments de la història humana (cf. DF, nn. 81-83).

²⁰ Per al ministeri dels diaques, cf. DF, n. 73.

²¹ CONCILI VATICÀ II, *Presbyterorum ordinis*, cit., n. 9.

Entre els passos del discerniment eclesial, el *Document final* indica, també sobre la base de l'experiència sinodal, «alguns elements clau que no haurien de faltar: la presentació clara de l'objecte del discerniment, un temps convenient per a preparar-se amb la pregària, la llibertat interior respecte als interessos propis, l'escolta atenta i respectuosa de cadascun, la recerca d'un consens el més ampli possible, que emergirà a través del que més “fa abusar els cors” (cf. Lc 24,32), sense amagar els conflictes o sense buscar compromisos a la baixa», la formulació del consens assolit i la seva presentació a tots els participants, perquè manifestin si s'hi reconeixen o no (cf. DF, n. 84).

La corresponsabilitat diferenciada en els processos de presa de decisions. El discerniment eclesial per a la missió –i les decisions que maduren sobre aquesta base– és «tant més ric com més s'escolta» (DF, n. 82). Es tracta, doncs, d'«afavorir la participació més àmplia de tot el poble de Déu en els processos de presa de decisions» (DF, n. 87), tenint en compte que «la comunitat dels deixebles, convocada pel Senyor, no és un subjecte uniforme i amorf». Ja els Pares de la Església –posa en relleu el Sínode– parlen d'un «triple “res sense” (*nihil sine*): “res sense el bisbe” (sant Ignasi d'Antioquia, *Carta al Tral·lians* 2,2) “res sense el consell dels preveres, res sense el consens del poble” (sant Cebrià de Cartago, *Carta*, 14,4). Allà on es trenca aquesta lògica del *nihil sine*, la identitat de l'Església s'enfosqueix i se n'inhibeix la missió» (DF, n. 88). D'aquí neix «el compromís de promoure la participació sobre la base de la corresponsabilitat diferenciada» (DF, n. 89)²², amb «procediments que facin efectiva la reciprocitat entre l'assemblea i qui la presideix, en un clima d'obertura a l'Esperit i de confiança mútua, a la recerca d'un consens possiblement unànim» (DF, n. 90)²³.

La transparència, la rendició de comptes i l'avaluació. «Donar compte del propi ministeri a la comunitat pertany a la tradició més antiga, que es remunta a l'Església apostòlica», afirma el Sínode en referència a Pere amb la comunitat de Jerusalem (Ac 11; DF, n. 95). La transparència que això requereix és «rebuig de l'opacitat, de la hipocresia i de l'ambigüïtat, absència de segones intencions» (DF, n. 96), «salvaguarda d'aquella confiança i credibilitat de la qual una Església sinodal, atenta a les relacions, no pot prescindir», particularment important en la protecció (*safeguarding*) dels menors i de les persones vulnerables (DF, n. 97).

Transparència i rendició de comptes no es preocupen només de possibles abusos, sinó també de «l'estil de vida dels pastors, els plans pastorals, els mètodes d'evangelització», el respecte de la dignitat de les persones i les seves condicions de treball dins de l'Església (DF, n. 98). En l'àmbit d'una avaluació periòdica de les responsabilitats ministerials s'han de verificar com a mínim: la implicació del poble de Déu en la planificació pastoral i econòmica; un informe econòmic anual així com un

²² El terme ja apareix en els nn. 26 i 28 i després en el n. 36 del DF, on s'afirma que en el procés sinodal «ha sorgit l'aspiració d'ampliar les possibilitats de participació i d'exercici de la corresponsabilitat diferenciada de tots els batejats, homes i dones».

²³ Per a un aprofundiment d'aquest tema crucial per al camí d'una Església sinodal i missionera, es reenvia a una lectura integral dels nn. 87-94 del *Document final*, que se centra, entre altres coses, en l'articulació dels processos de presa de decisions que «preveu una fase d'elaboració o instrucció “a través d'un treball comú de discerniment, consulta i cooperació” (CTC 69), que informa i dona suport a la presa de decisió successiva, que correspon a l'autoritat competent» i reitera que «no hi ha competència o contrast entre les dues fases» (DF, n. 90). «En una Església sinodal –aclareix el *Document*–, la competència de presa de decisió del bisbe, del col·legi episcopal i del bisbe de Roma és inalienable, en tant que està arrelada en l'estructura jeràrquica de l'Església establerta per Crist al servei de la unitat i del respecte a la legítima diversitat (cf. LG 13). Tot i això, no és incondicionada: no es pot ignorar una orientació que emergeix en el procés consultiu com a resultat d'un discerniment correcte, sobretot si és realitzat pels organismes de participació. És doncs inadequada una contraposició entre consulta i deliberació: a l'Església la deliberació es fa amb l'ajuda de tots, mai sense l'autoritat pastoral, que decideix en virtut del seu ofici» (DF, n. 92).

informe sobre el desenvolupament de la missió, sobre les iniciatives de *safeguarding* i sobre el desenvolupament de tots els ministeris i encàrrecs (DF, n. 102). A més, «una Església sinodal es basa en l'existència, en l'eficiència i en la vitalitat efectiva, i no només nominal, d'aquests organismes de participació» (DF, n. 104).

6. CONVERSIÓ DE LA FORMACIÓ

Una formació compartida i integral per créixer com a Església sinodal missionera

És evident que tot el que s'ha exposat demana no només una conversió dels processos (Part III del DF) i de les relacions (Part II), sinó també la conversió a un compromís decidit en la formació de tots els membres del poble de Déu i, en particular, una renovació i un aprofundiment de la formació dels ministres ordenats. Per tant, cal identificar les orientacions per a una recepció i implementació de la *Ratio fundamentalis* i de les *Ratio nationalis* que corresponguin a la imatge d'Església sinodal missionera que emergeix del discerniment sinodal.

La *Ratio fundamentalis* ja delinea perspectives i passos per a la renovació recomanada al llarg del procés sinodal. En aquest sentit manté la seva validesa el mòdul formatiu que és el «seminari», tal com s'ha actualitzat en el període postconciliar i, recentment, en la *Ratio fundamentalis*.

Al mateix temps, a la llum de les instàncies de l'Assemblea sinodal, dels accents i les intuïcions recollides en els treballs del Grup d'estudi sobre la *Ratio fundamentalis*, l'experiència formativa hauria de ser més homogènia amb la vida que els candidats portaran posteriorment: on, per al ministeri pastoral, l'estar amb Jesús es conjuga en el caminar apostòlic amb i per al poble de Déu. En aquesta perspectiva, certament no s'ha de renunciar a les actualitzacions oportunes de la comunitat formativa que és el seminari. Però també és convenient preparar diferents «llocs/temps» formatius necessaris per a una educació a la missió i a la sinodalitat; si la conversió també concerneix la dimensió estructural de la responsabilitat formativa de l'Església, és bo desenvolupar itineraris cap al presbiterat en què el «seminari» no sigui l'estructura única i exhaustiva per a la formació.

Certament, s'haurà de garantir el temps i l'espai necessaris («veniu a part») per a aprofundir i verificar la crida al ministeri sacerdotal i, per a l'Església llatina, el carisma del celibat en una intensa vida espiritual marcada per ritmes custodiats i guiats. Al mateix temps, però, el seminari no hauria de ser una experiència perllongada lluny del poble de Déu. També sembla necessari preveure al llarg de l'itinerari altres mòduls formatius, no alternatius sinó complementaris al «lloc/temps» del seminari, que garanteixin als candidats una experiència real de la condició humana ordinària i la immersió estable en la vida de la comunitat cristiana, capaces d'assegurar una sòlida maduració integral: evitant així condicions de separació on es crien amb facilitat irresponsabilitat, dissimulació i infantilisme clericals. Aquesta modulació de llocs i temps diferents també portaria a una formació més compartida amb germans i germanes orientats cap a diferents itineraris vocacionals i ministerials, creant dinàmiques de reconeixement mutu i valoració dels carismes i vocacions respectius, dinàmiques decisives per a la consolidació i la custòdia de la identitat específica del ministeri sacerdotal així com del caràcter propi dels altres carismes i ministeris.

A propòsit d'això, el *Document final* del Sínode indica en la Part V, dedicada a la formació d'un poble de deixebles missioners, dos punts d'atenció fonamentals que s'hauran de traduir en continguts i modalitats en la formació presbiteral ja sigui inicial com permanent²⁴.

– La necessitat d'*una formació sinodal compartida* com un «horitzó en què comprendre i practicar la formació específica necessària per a cada un dels ministeris i per a les diferents formes de vida»; exigència –observa el Sínode– que requereix «sovint un canvi de mentalitat exigent i un enfocament renovat dels ambients i dels processos formatius» (DF, n. 147).

– *La configuració dels itineraris* de discerniment i formació dels candidats al ministeri ordenat *en estil sinodal*; exigència que requereix preveure en particular:

- una presència significativa de figures femenines
- una inserció en la vida quotidiana de les comunitats
- l'educació a col·laborar amb tots en l'Església
- la formació al discerniment eclesial (conversa en l'Esperit i altres modalitats)
- la presència de la dimensió ecumènica en tots els aspectes dels itineraris de formació
- la passió per la missió *ad gentes* (DF, n. 148)

així com:

- una sàvia consideració de la incidència de la cultura digital en els processos formatius (DF, n. 149)
- una formació específica i contínua en la cultura de la protecció (*safeguarding*) i en una adequada prevenció indispensable per a tots aquells que treballen amb els menors i els adults vulnerables (DF, n. 150).

Inspirades en les perspectives de conversió esmentades en aquest *Preàmbul*, les *Orientacions* que segueixen pretenen afavorir una implementació de la *Ratio fundamentalis* i de les *Ratio nationalis* capaces d'integrar les instàncies madurades en l'Assemblea sinodal; recolzant el compromís de les Esglésies a «formar deixebles missioners “enamorats” del Mestre, pastors “amb olor d'ovella”, que visquin enmig d'elles per servir-les i portar-los la misericòrdia de Déu» (RF Introducció).

²⁴ Cf. DF, n. 148: «L'Assemblea demana una revisió de la *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* que aculli les insistències madurades en el Sínode, traduint-les en indicacions precises per a una formació a la sinodalitat».

PART II

ORIENTACIONS (PISTES OPERATIVES)

A la llum del Preàmbul eclesiològic-pastoral i en fidelitat al *Document final* de la XVI Assemblea general ordinària del Sínode dels Bisbes, aquesta segona part recull *indicacions per a una relectura i una implementació de la Ratio fundamentalis i de les Ratio nationalis en clau sinodal i missionera*. Aquestes orientacions també neixen de l'escolta d'experts de diversos continents i de les instàncies i Bones pràctiques reunides a través d'una consulta a les Comissions per al Clergat de les Conferències episcopals. En la implementació caldrà tenir en compte els diversos contextos eclesials i culturals, com ho fan entendre bé les Bones pràctiques citades a manera d'exemples en l'Apèndix d'aquest Document²⁵.

1. Formació presbiteral compartida amb tots els batejats²⁶

L'itinerari sinodal ha demanat una formació dels futurs preveres més immersa en la realitat del poble de Déu, amb els seus diversos carismes i ministeris i propera als pobres, entesa i desenvolupada en l'horitzó de la formació de tots els batejats (cf. DF, n. 147). Es tracta d'assegurar una experiència formativa més homogènia amb la vida que els candidats portaran posteriorment. L'itinerari formatiu no ha de generar ambients artificials separats de la vida ordinària dels fidels²⁷, sinó desenvolupar-se en contacte estret amb la quotidianitat del poble de Déu, per tal de viure realment la condició humana i fer una experiència veritable de Déu i de la circularitat de les vocacions, totes implicades en la missió, en un intercanvi mutu de dons.

Per a la formació dels candidats al ministeri presbiteral això requereix:

- una experiència real de la vida de fe i de compromís en la comunitat cristiana *abans d'emprendre camins específics*, com a requisit indispensable per a un discerniment inicial de la vocació;
- experiències i moments de formació *des de l'etapa propedèutica* compartits amb laics, persones consagrades, ministres ordenats per tal d'afavorir el coneixement d'ell mateix en relació amb els altres i l'actitud de col·laborar fraternalment amb tots;
- la immersió de la formació en la vida de la comunitat cristiana també durant les *etapes successives* de la formació, alternant el mòdul tradicional, que preveu la residència al seminari, amb *mòduls diferents* que prevegin, especialment per a l'*etapa configurativa*, la residència en comunitats parroquials o en altres ambients eclesials, sense que això comporti una prolongació del temps de formació;

²⁵ Entre les nombroses *Bones pràctiques* rebudes calia fer una selecció que s'ha intentat fer de manera que estiguin representades diferents situacions i àrees geogràfiques. Al mateix temps, el conjunt del material recollit també ha guiat l'elaboració d'aquestes Orientacions.

²⁶ Cf. *Bones pràctiques* [01] - [03] en l'Apèndix.

²⁷ Cf. XVI ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA DEL SÍNODE DELS BISBES. PRIMERA SESSIÓ, *Informe de síntesi*, n. 14.

– l'atenció a una *formació integral* que, beneficiant-se de la relació ordinària amb tots els membres del poble de Déu, afavoreixi el creixement de personalitats responsables i madures, incloent-hi la dimensió afectivo-sexual.

2. Formació dels candidats al presbiterat en estil participatiu i sinodal

Sobre aquesta base, la *formació específica* dels futurs preveres també s'ha de desenvolupar en un estil participatiu i sinodal (cf. DF, n. 148). Caldria tenir en compte en particular els següents punts d'atenció.

2.1 Vida i espiritualitat comunitària i sinodal²⁸

La futura vida i acció ministerial demana que els seminaristes creixin en una *relació profunda i personal amb Crist, Camí, Veritat i Vida* i en una *experiència forta de fraternitat*.

Per a aquest propòsit és necessari

– assegurar que la comunitat formativa estigui formada per un nombre suficient de seminaristes i de formadors adequadament preparats, per poder desenvolupar la seva tasca eficaçment²⁹;

– crear, a l'interior de la comunitat més àmplia del seminari, *grups de vida*, seguits per un formador, per tal d'assegurar un acompanyament personalitzat dels candidats i fer una experiència efectiva de compartir fratern i de vida comunitària real i constructiva;

– aprofundir i practicar una conversió personal contínua que nodreixi una *espiritualitat comunitària i sinodal*³⁰, valorant també la contribució que pot venir d'espiritualitats i carismes aprovats per l'autoritat eclesiàstica;

– assegurar la participació dels candidats, seguint l'exemple dels seus formadors, en els serveis domèstics, de manera que facin l'experiència de «*vida normal*» i es conformin a Crist que no va venir a ser servit sinó a servir (cf. Mc 10,45);

– afavorir la realització de les *tasques encarregades juntament amb altres*, en el seminari i en l'àmbit pastoral.

2.2 Continguts essencials d'un currículum teòric-pràctic encaminat a la sinodalitat missionera³¹

L'itinerari formatiu ha d'assegurar l'aprofundiment teòric i pràctic d'un *estil participatiu i sinodal*, des de l'etapa propedèutica i al llarg de tot el procés de formació. En particular, serà necessari:

– en l'*etapa propedèutica*, aprofundir el *Document final del Sínode* i posar les bases per a l'aprenentatge de les *competències indispensables per a una Església sinodal missionera*, com ara l'escolta, el diàleg, el discerniment comunitari (també a través de la conversa en l'Esperit), la responsabilitat, etc.;

²⁸ Cf. *Bones pràctiques* [04] - [07] en l'Apèndix.

²⁹ Cf. el que s'estableix a aquest propòsit a la *Ratio fundamentalis* a la llum del principi que mai no s'hauria d'oblidar que «el seminari, abans que un edifici, és una comunitat formativa» (n. 188). El número mínim de seminaristes i de formadors residents ha de ser establert per la Conferència episcopal, en diàleg amb el Dicasteri competent.

³⁰ Cf. JOAN PAU II sobre l'espiritualitat de comunió a la Carta apostòlica *Novo millennio ineunte*, nn. 42-45, i la primera part del DF: *El cor de la sinodalitat. Cridats per l'Esperit Sant a la conversió*, nn. 13-48, en particular els nn. 43-46.

³¹ Cf. *Bones pràctiques* [08] - [10] en l'Apèndix.

- en l'*etapa discipular*, adquirir i interioritzar les orientacions d'una *antropologia relacional i dialògica*, des d'un punt de vista bíblic, filosòfic i de les ciències humanes;
- en l'*etapa configurativa*, preveure un aprofundiment de l'*eclesiologia en clau sinodal missionera*³² i de la *identitat presbiteral en clau relacional*, a partir de la relació constitutiva amb Crist Pastor i Servent, i amb el conjunt del poble de Déu, en diàleg amb els altres ministeris³³;
- en l'*etapa pastoral* d'immersió progressiva en les responsabilitats pastorals, com en cadascuna de les etapes precedents, anar a fons en les actituds indispensables d'un estil autènticament participatiu, tenint en compte les pràctiques il·lustrades en la Part III del *Document final* del Sínode³⁴. També cal tenir presents els requisits d'una formació missionera recollits en el punt 4, incloent-hi la formació en la protecció de les persones i la prevenció d'abusos.

2.3 Equip formatiu i conducció sinodal de la formació inicial³⁵

És fonamental que la comunitat que acompanya el camí de la formació se serveixi de l'aportació de tots els components del poble de Déu: sacerdots, persones consagrades, laics (homes i dones), famílies.

En particular, és necessari:

- assegurar la presència de *formadors a temps complet, preparats adequadament, harmoniosament units malgrat la seva diversitat, testimonis* de vida evangèlica i d'un estil comunitari i participatiu;
- preveure per a *la seva formació permanent* espais i processos continuats i reglamentats;
- implicar *religiosos, religioses i laics competents* en l'ensenyament acadèmic i pràctic;
- *incloure dones preparades i competents com a corresponsables* en tots els nivells de la formació, també dins de l'equip formatiu, per tal de beneficiar-se de la seva contribució indispensable per al discerniment de la vocació i per a l'acompanyament dels candidats al presbiterat, promovent aquest desenvolupament –quan encara no estigui en marxa– a través d'un itinerari amb la comunitat educativa, respectant els diversos contextos culturals però també els passos de renovació que demana una Església sinodal i missionera.

3. Corresponsabilitat diferenciada per al discerniment i la formació³⁶

Segons el principi de corresponsabilitat diferenciada (cf. DF, nn. 87-94), la responsabilitat per a la formació dels futurs preveres no pot romandre limitada al bisbe i a aquells que estan directament designats per a la formació, sinó que requereix la contribució del conjunt del poble de Déu.

³² Cf. el que s'esbossa sintèticament en el *Preàmbul* en els nn. 1-3.

³³ Cf. Lleó XIV, *Una fidelitat que genera futur*, Carta apostòlica amb motiu del 60è aniversari dels Decrets conciliaris *Optatam totius* i *Presbyterorum ordinis*, 8 de desembre de 2025, nn. 5-13 (Fidelitat i servei), nn. 14-19 (Fidelitat i fraternitat), nn. 20-22 (Fidelitat i sinodalitat), nn. 23-29 (Fidelitat i missió), i tot el que s'ha delineat breument en el *Preàmbul* eclesiològic-pastoral d'aquest Document, Part I, n. 4.

³⁴ Cf. DF, nn. 79-108, que tracten del discerniment eclesial per a la missió; de la corresponsabilitat diferenciada; d'avaluació, transparència i rendició de comptes; del treball amb els organismes de participació.

³⁵ Cf. *Bones pràctiques* [11] - [14] en l'Apèndix.

³⁶ Cf. *Bones pràctiques* [15] - [18] en l'Apèndix.

Per això és necessari:

- que els bisbes promoguin l'escolta i la interacció de persones de diferents vocacions per a *l'elaboració de la Ratio nationalis i del Projecte formatiu* de cada seminari;
- que s'impliqui el conjunt del poble de Déu –sacerdots, persones consagrades i laics– en *la cura i el discerniment de les vocacions*, també a través de *Centres vocacionals* que afavoreixin una col·laboració eficaç entre famílies, escoles, parròquies, educadors i catequistes, grups, moviments i associacions de fidels laics;
- que es prevegin *avaluacions periòdiques* del camí dels candidats no només pels seus formadors sinó valent-se també del parer de tots els que els veuen viure i actuar en el seminari, en la parròquia, etc., incloent-hi els mateixos seminaristes;
- que es faci real *l'escolta del poble de Déu en vista del conferiment dels Ordes sagrats*, consultant per als escrits en particular el rector de la parròquia d'origen, d'aquells amb qui el candidat ha desenvolupat el servei pastoral, així com els components de la comunitat educativa, també donant la importància deguda a la mirada i al judici de les dones.

4. Formació a la missió³⁷

És indispensable que els candidats al presbiterat desenvolupin una passió viva per la missió, a dur a terme juntament amb tots els batejats: és per a això que són ordenats. Amb aquesta finalitat, en l'itinerari de la formació inicial, cal:

- preveure experiències de *servei als pobres*, de *cura de la casa comuna* i de *pastoral social*;
- dedicar atenció especial a la *formació homilètica i catequètica* per tal que porti a connectar la Paraula de Déu amb la vida concreta de les persones;
- considerar sàviament la incidència de la *cultura digital* en els processos formatius i en l'anunci del missatge de l'Evangelí, amb atenció especial també a la intel·ligència artificial (cf. DF, n. 149);
- assegurar una formació específica i contínua en la cultura de la protecció (*safeguarding*) i en una adequada prevenció (cf. DF, n. 150);
- tenir present la *dimensió ecumènica* en tots els aspectes dels itineraris de formació (cf. DF, n. 148), així com la preparació per al diàleg interreligiós i l'intercanvi de dons amb persones d'altres conviccions (cf. DF, n. 123);
- on sigui possible, afavorir un període de formació en altres països o en diòcesis en què el sentit de la missió és particularment viu.

³⁷ Cf. *Bones pràctiques* [19] - [23] en l'Apèndix.

APÈNDIX

BONES PRÀCTIQUES

En vista de la redacció de les Orientacions, a més d'escoltar experts de diversos continents, s'han recollit Bones pràctiques assenyalades per les Conferències episcopals, per la Secretaria general del Sínode i pels participants en les mateixes experiències. Es presenten algunes procedents de diversos països i continents. No es tracta de models, sinó simplement d'exemples, com tants altres que ja s'estan realitzant, que podran servir d'inspiració per a trobar en cada lloc les formes de procedir més convenients segons la cultura local i la situació de cada seminari o centre de formació del clergat.

1. Formació presbiteral compartida amb tots els batejats

[01] *En una diòcesi de Rússia, s'ha reorganitzat l'any propedèutic en clau sinodal. Els candidats al presbiterat en primer lloc són convidats a un període de verificació de la vocació. Després d'escoltar el parer del bisbe, de l'acompanyant espiritual, del rector i d'un psicòleg, després, el candidat és acompanyat per al període propedèutic en una parròquia, generalment lluny de la seva ciutat de provenença, on la seva formació és seguida per un equip format pel rector, per una o més famílies, per un acompanyant espiritual, un psicòleg i una o més religioses. Així, treballant en comunió s'arriba a un discerniment sobre la continuació del camí vocacional.*

[02] *En vuit diòcesis dels Estats Units d'Amèrica, es té una atenció especial en l'etapa propedèutica a curar les ferides causades per l'aïllament, resultat de l'ús excessiu de les tecnologies, i per la disgregació de les famílies. L'atenció se centra en un camí d'interioritat en què té un paper central un recés de vuit dies. Per a molts és la seva primera oportunitat de fer experiència del silenci i de la direcció espiritual quotidiana. Entre els acompanyants hi ha dues dones. Un programa per a petits grups anomenat «The Augustine Way» ofereix un itinerari cap a la llibertat en la virtut de la castedat. Ha estat paradigmàtica la transició del seminari concebut com un lloc on es dona la formació, al seminari com un conjunt de relacions que ajuden els seminaristes a viure en relació, com a homes de comunió, i a viure la seva identitat en Crist, com a fills estimats del Pare.*

[03] *En una diòcesi d'Itàlia, els seminaristes viuen el primer any de l'etapa configurativa en grups de tres o quatre en apartaments proporcionats per diverses parròquies i només van al seminari per a les classes de teologia i altres moments formatius. Les seves activitats estan distribuïdes entre diverses parròquies per tal que cada seminarista pugui verificar-se individualment en assumir un servei pastoral. L'experiència és preparada i acompanyada per sacerdots (del seminari i de la parròquia) i per un parella d'esposos o per una família.*

[04] *A Espanya, en un context fortament afectat per la secularització, una diòcesi organitza, en l'àmbit de l'itinerari formatiu, una convivència anual per a 50 joves –25 seminaristes i 25 responsables de la pastoral juvenil, homes i dones– amb el bisbe, juntament amb un equip d'educadors, per a viure junts una setmana de formació i vacances. És una experiència que promet donar fruits significatius per a la pastoral actual i futura de la diòcesi.*

[05] *A Taiwan, per tal de garantir una experiència real de compromís en la comunitat i al mateix temps afavorir en els seminaristes una capacitat més gran de comprensió lingüística i d'adaptació cultural, els que han completat els estudis filosòfics viuen un any de pràctiques fora del seminari i del país. Deixant l'entorn de vida habitual, aprenen a relacionar-se amb persones d'altres cultures i adquireixen el coneixement de llengües estrangeres, desenvolupant així els seus potencials per a un futur servei pastoral. Experiències similars també es realitzen en altres països.*

2. Formació dels candidats al presbiterat en estil participatiu i sinodal

2.1 Vida i espiritualitat comunitària i sinodal

[06] *Un seminari a les Filipines ha desenvolupat un model de formació inspirat en la sinodalitat. La formació es concep com un procés de col·laboració, en què l'equip dels formadors treballa de manera integrada i corresponsable, reconeixent la interconnexió de totes les dimensions de la formació. Els seminaristes són implicats en papers de lideratge a diferents nivells de la vida comunitària, en una atmosfera de fraternitat i de treball en equip que rebutja formes de superioritat o de dret adquirit. La formació pastoral dedica atenció a les Comunitats eclesials de base (CEB), que caracteritzen cada vegada més la vida de l'Església a les Filipines, ja sigui a través de la inserció dels seminaristes en parròquies on aquestes hi són presents, o bé d'una estructuració de la vida en el seminari com a «comunió de comunitats». També es té cura de l'acció missionera, especialment entre els pobres, en contacte amb els pobles indígenes i amb les perifèries geogràfiques i existencials, amb la supervisió dels bisbes locals.*

[07] *En una diòcesi de Colòmbia, l'estructura del seminari s'articula en diverses casetes organitzades al voltant d'un complex central, amb la capella –com a signe de la presència viva de Jesús enmig de totes elles–, les aules per als cursos, la biblioteca i el refectori. Cada caseta està formada per un sacerdot i un petit grup de seminaristes que comparteixen la vida de pregària, moments de comunió, activitats esportives i de neteja, quan no es retroben tots junts al refectori.*

En altres seminaris s'ha adaptat un edifici de grans dimensions, de manera que cada petita comunitat de seminaristes pugui viure amb el seu formador en una habitació separada però sota el mateix sostre i amb espais comuns.

[08] *El centre d'espiritualitat d'una de les Universitats pontifícies de Roma proposa, ja sigui per a les diòcesis com per a les congregacions i ordes religiosos, cursos d'exercicis espirituals a partir de la dinàmica dels exercicis ignasians i de la conversa en l'Esperit. L'experiència de pregar en l'horitzó de la sinodalitat canvia en molts preveres, seminaristes i consagrats la seva visió del camí sinodal emprès per l'Església catòlica.*

[09] *En un gran seminari a Nigèria, en l'àmbit de la formació humana, els seminaristes realitzen, com a activitat extra-curricular, treballs manuals i de manteniment del complex d'edificis. El seminari no contracta personal de neteja. D'aquesta manera els seminaristes fan l'experiència de la dignitat del treball humà. Aprenen a treballar, sota el guiatge dels formadors, com a electricistes, lampistes, agricultors, fusters, tècnics de la tecnologia de la informació i de la comunicació, infermers, barbers, sastres, gestors de llibreries i cantines, periodistes, esportistes de diverses activitats, actors en grups teatrals, artistes, músics, organistes, etc.*

2.2 Continguts essencials d'un currículum teòrico-pràctic encaminat a la sinodalitat missionera

[10] *A l'Àfrica, a Ghana, alguns seminaris que col·laboren entre ells, han organitzat, per als seus estudiants, abans de l'ordenació presbiteral, i per als seus formadors un taller d'una setmana sobre «Sinodalitat i conversa en l'Esperit en l'àmbit pastoral». Els seminaristes han pogut emprendre així un discerniment comunitari en vista al futur compromís pastoral i missioner en les seves diòcesis.*

[11] *A Mèxic, diversos seminaris han completat el seu pla d'estudis amb matèries com: «El ministeri del pastor en clau sinodal», «Eclesiologia i sinodalitat», «Missiologia», etc.*

En diversos seminaris llatinoamericans s'ha establert una economia solidària i comunitària, un estatut adient assegura el rendiment de comptes i la transparència, perquè els seminaristes tinguin plena consciència de com administrar els béns materials. A això s'hi afegeix un curs d'administració parroquial que els ajuda a aprendre com gestionar els béns de l'Església.

Es dona també una formació sobre la prevenció dels abusos, amb un dispositiu educatiu adient projectat per a afrontar i avaluar les actituds personals en aquest sentit, i es fan cursos sobre els «ambients segurs» en resposta a l'exigència de crear comunitats basades en relacions humanes sànes.

[12] *A Libèria i a la subregió de l'Àfrica occidental, on històricament dones i noies han patit marginació, discriminació i violència de gènere, la formació presbiteral insisteix en una reorientació cultural a través de cursos com «Antropologia cultural» i «Estructura social» (sociologia). Aquesta formació pretén afavorir en els futurs preveres una actitud més inclusiva envers les dones, promovent una participació més gran en l'ensenyament i en la predicació, així com l'assumpció de rols de responsabilitat i lideratge per part de les dones en l'Església.*

2.3 Equip formatiu i conducció sinodal de la formació inicial

[13] *Als Estats Units, en un institut per a la formació dels religiosos també hi estudien preveres diocesans. Els participants es preparen per a esdevenir, respectivament, directors de la formació en les seves congregacions o en els seminaris del clergat secular. El programa consisteix en un semestre en format híbrid (part presencial i part en línia) que proporciona als formadors els coneixements espirituals, intel·lectuals i pastorals necessaris per a formar els seus candidats al lideratge, a la vida religiosa i al ministeri ordenat.*

[14] *Sinodalitat i formació integral dels sacerdots són temes dels cursos del CELAM (Consell episcopal Llatinoamericà i del Carib) per a la formació dels formadors, tant presencialment com en línia.*

A més d'això, diverses Conferències episcopals d'Amèrica llatina, com la del Brasil, a través de l'Organització dels seminaris i dels instituts del Brasil (OSIB), dediquen atenció especial a la formació de l'equip de formadors dels seminaris.

[15] *Els bisbes de França, reunits en assemblea plenària l'octubre de 2021, van demanar la participació com a mínim d'una dona en el consell de cada seminari i casa de formació, amb dret de vot. Gairebé tots els seminaris francesos han implementat aquesta indicació. Així, per exemple, en un dels seminaris, juntament amb sis sacerdots, l'equip formatiu inclou, com a part integral, una parella, casada des de fa 39 anys, amb sis fills, ella consellera matrimonial, ell ja jubilat. Viuen al seminari, igual que els sacerdots i els seminaristes.*

També en altres països europeus (Regne Unit, Bèlgica, etc.) i en altres continents, com per exemple al Panamà, el Canadà, els Estats Units d'Amèrica i Austràlia, hi ha seminaris que, des de fa alguns anys i amb bons resultats, impliquen dones en els diversos nivells de l'itinerari formatiu, inclòs l'equip dels formadors.

[16] *En l'àmbit de la formació permanent, un bisbe de Corea ha convidat tots els sacerdots, durant el seu encontre anual, a trobar-se per a la conversa en l'Esperit. Davant d'aquesta proposta, molts sacerdots hi eren reticents i només s'hi van adherir perquè se'ls havia demanat. Després d'haver fet l'experiència de la conversa en l'Esperit, els sacerdots han expressat la seva apreciació per aquest mètode i han afirmat que no veien l'hora de tornar i continuar aquesta pràctica.*

[17] *En una diòcesi de Xile, com en altres llocs del món, la formació permanent preveu un acompanyament específic del clergat jove, a través de trobades mensuals amb el bisbe. Caracteritzades pel diàleg, l'escolta, l'intercanvi de les experiències viscudes per cada un, així com l'aprofundiment de temes formatius i de moments de convivència, aquestes trobades afavoreixen la fraternitat sacerdotal i la correcció fraterna.*

3. Corresponsabilitat diferenciada per al discerniment i la formació

[18] *En un seminari d'Austràlia el currículum preveu que els seminaristes, que viuen en petites cases en el campus universitari, estudiïn amb els joves estudiants universitaris laics com «ser líders servidors integrals, centrats en Crist i guiats per l'Esperit». L'equip formatiu del seminari inclou el rector, altres dos sacerdots, un diaca, dues dones –una laica i una religiosa– i un home laic.*

[19] *En un seminari regional a les Filipines, els processos de discerniment comunitari són recolzats per moments de compartir setmanals i per moments periòdics d'avaluació dels seminaristes, amb l'aportació dels seus companys i dels formadors. Així es promou el sentit de responsabilitat recíproca, l'escolta activa i l'empatia. Els seminaristes també estan implicats a través del consell dels estudiants, que encoratja a la corresponsabilitat i el lideratge, mentre que les experiències pastorals, desenvolupades en contextos familiars, parroquials i de perifèria, eduquen a l'escolta concreta del poble de Déu. L'accent posat en el discerniment espiritual, també a través dels recessos com l'ignasià de trenta dies, fa de la comunitat formativa un laboratori de sinodalitat, orientat a la comunió i a la missió.*

[20] *En un seminari a l'Índia, la sinodalitat també es realitza en els processos d'elaboració de les normes, com per exemple per a l'ús d'internet en el seminari. En lloc d'imposar normes de manera unidireccional, els formadors instauren un diàleg obert amb els seminaristes, convidant-los a compartir consideracions sobre els beneficis i sobre les qüestions crítiques de certes normes. Aquest exercici de reflexió i de discerniment col·lectiu permet formular normes no només funcionals, sinó que també siguin interioritzades, enfortint el sentit de corresponsabilitat. Això es complementa amb tallers de discerniment i d'escolta, que ajuden els seminaristes a desenvolupar una sensibilitat més gran a les mocions de l'Esperit i a madurar un estil de ministeri de col·laboració, que tingui en compte la saviesa del poble de Déu.*

[21] *El centre vocacional d'una gran diòcesi de Mèxic s'ha posat com a objectiu pregar, encoratjar, promoure i discernir, a la llum de l'Evangeli i del magisteri, les diverses vocacions a la santedat en el poble de Déu i, en particular, d'aquells que se senten cridats al sacerdoci ministerial. El bisbe ha*

confiat aquesta missió a un sacerdot que coordina un equip que reflexiona sobre les diverses vocacions en l'Església: laics, casats, preveres, religiosos, consagrats. Hi col·laboren també professionals de diversos camps com la psicologia, les ciències socials i la comunicació. El centre anima itineraris per a les diferents fases de la vida, oferint col·loquis, recessos, moments de pregària, trobades i missions per a adolescents i joves. Experiències similars s'estan desenvolupant cada vegada més en diversos llocs del món.

4. Formació a la missió

[22] *Un seminari interdiocesà espanyol ha integrat en l'itinerari formatiu el contacte amb els pobres. Després de dues sessions de formació sobre l'esperit i la manera de «ser proïsme», els seminaristes, dividits en grups i acompanyats per un formador, preparen menjar i begudes, pregunten junts, van a trobar els pobres per a la distribució i es retroben després per al sopar i compartir l'experiència feta. En aquesta interacció entre pregària i proximitat als pobres madura el sentit espiritual i comunitari del servei. L'objectiu principal no és donar menjar, sinó compartir afecte i paraules, escolta i simpatia, creant lligams reals de fraternitat que produeixen una obertura del cor i enforteixen la vocació.*

[23] *Hi ha diverses escoles d'homilètica, com ara a Austràlia la Xabier School of Preaching a la universitat catòlica, que ofereix una experiència intensiva que, a través de contribucions de predicadors, exercicis pràctics i tallers didàctics centrats en el desenvolupament de les capacitats comunicatives, vol preparar els participants a anunciar l'Evangeli amb claredat, convicció i creativitat.*

[24] *Un seminari a Xile, en col·laboració amb la pastoral vocacional, forma els seminaristes a tenir una actitud missionera, enviant-los a trobar els joves en els llocs de vida on són i a desenvolupar modalitats creatives per a oferir-los recessos i altres propostes per a ells.*

[25] *La formació en els seminaris Redemptoris Mater preveu, segons la pràctica del camí neocatecumenal, una experiència missionera bianual en diferents diòcesis. El candidat viu en comunitat amb famílies i missioners laics i acompanya l'activitat parroquial del sacerdot.*

El camí neocatecumenal també organitza experiències de missio ad gentes. Durant el bienni missioner, el candidat és enviat a diferents diòcesis (per exemple, del Canadà fins a Costa d'Ivori) on, treballant en contacte estret amb sacerdots, famílies i laics, pot aprofundir la dimensió sinodal del ministeri i aprendre com cooperar en la pastoral amb un estil de servei.

[26] *Per a la missió en el món digital, el CELAM, juntament amb el Dicasteri per a la Comunicació, ha promogut un diploma en «Reptes de la missió digital», en què també hi participen seminaristes.*

A més, una congregació religiosa d'origen llatinoamericà ha fet de la cultura digital (mitjans i plataformes digitals, creació de continguts digitals, etc.) una part integral de la formació presbiteral, articulant teoria i pràctica per a preparar els seminaristes, acompanyats dels formadors, a anunciar l'Evangeli en entorns digitals.

COROL·LARI

ITINERARI D'IMPLEMENTACIÓ I SEGUIMENT

Perquè en les Esglésies locals es comenci, tan aviat com sigui possible, un procés per a la implementació de les propostes sinodals determinades en aquest Document orientatiu, es proposen algunes línies de treball per a un període de tres anys.

1. FASE 1

Difusió del Document orientatiu i posada en marxa del procés

Sota la supervisió del Dicasteri per al Clergat³⁸, *cada Conferència episcopal* crearà, a través de la seva Comissió episcopal per al Clergat, *un Grup de treball que acompanyi el procés d'una revisió sinodal* de la formació presbiteral.

Aquest grup tindrà la tasca de:

- elaborar *un pla de difusió d'aquest Document orientatiu i de reflexió* sobre els elements innovadors que conté i posteriorment seguir la implementació d'aquest pla;
- assegurar que cada bisbe identifiqui *a la diòcesi una persona de referència que promogui i doni suport* als itineraris concrets d'implementació dels elements sinodals en el/en els respectius seminaris;
- presentar, en un termini de sis mesos des de la recepció d'aquest Document, un *informe sobre la seva difusió, que reculli contribucions, circumstàncies i ressons d'aquesta primera fase* en els preveres, els Consells diocesans i els seminaris.

Responsable per a l'elaboració i la rendició de comptes d'aquest pla de difusió i de reflexió és la Comissió per al Clergat, que enviarà l'informe al Dicasteri per al Clergat³⁹, per tal que sigui informat sobre la marxa del procés. Si la difusió fos incompleta o insuficient i si el Dicasteri o la Comissió ho considerés oportú, cal que el pla de difusió sigui modificat o també refet.

2. FASE 2

Implementació en cada seminari i compartint-lo en la Província eclesiàstica

Segons les disposicions establertes per cada bisbe, el responsable per a la implementació d'aquest Document:

³⁸ En tot el procés, cal tenir en compte i salvaguardar les especificitats dels seminaris que depenen del Dicasteri per a les Esglésies orientals o del Dicasteri per a l'Evangelització - Secció per a la Primera evangelització i les Noves Esglésies particulars.

³⁹ Les Esglésies orientals enviaran aquest informe al Dicasteri per a les Esglésies orientals i com a còpia per al coneixement al Dicasteri per al Clergat. Les noves Esglésies particulars l'enviaran al Dicasteri per a l'Evangelització - Secció per a la Primera evangelització i una còpia al Dicasteri per al Clergat.

– prepararà, durant la segona meitat del primer any, amb modalitat sinodal⁴⁰ un pla operatiu per a la implementació de les perspectives del *Preàmbul* d'aquest Document i de les *Orientacions*, i a continuació en coordinarà la implementació⁴¹;

– tindrà cura que aquest pla es comparteixi amb els organismes diocesans de participació i s'harmonitzi amb el conjunt de la vida de la diòcesi.

Si la formació sacerdotal en una diòcesi és coordinada o realitzada juntament amb altres realitats (seminaris interdiocesans o presència de diversos seminaris en la mateixa diòcesi), aquest pla operatiu s'haurà d'afrontar i realitzar conjuntament.

Una vegada delineat, aquest pla es posarà en comú amb *les altres diòcesis de la mateixa Província eclesiàstica*, per tal d'harmonitzar els plans d'implementació, caminar junts i ajudar-se recíprocament.

El segon i el tercer any es dedicaran a la implementació d'aquest pla en els diversos seminaris.

En aquesta fase, el Grup de treball de la Comissió episcopal per al Clergat té una tasca de monitoratge i, al final del segon any, enviarà un informe intermedi al Dicasteri per al Clergat⁴².

3. FASE 3

Avaluació i rendició de comptes

Al final del tercer any, *la Comissió per al Clergat de cada Conferència episcopal* elaborarà un *informe sobre el trienni* que recollirà les contribucions de tots aquells implicats en la preparació i la implementació del procés.

Amb aquest objectiu, el Grup de treball de la Comissió episcopal per al Clergat:

- prepararà amb temps un subsidi per a la reflexió sobre els resultats assolits i les dificultats que s'han trobat i l'enviarà als responsables diocesans que el compartiran amb cada seminari;
- recollirà les respostes d'aquesta avaluació;
- prepararà, en base a tot el que hagi sorgit, un *informe complet que resumirà els resultats aconseguits, les dificultats principals, a més dels ressons i les experiències reunides*.

Aquests informes seran enviats per la Comissió per al Clergat de cada Conferència episcopal al Dicasteri per al Clergat⁴³, que n'elaborarà un informe que presentarà al Sant Pare.

En base a tot allò que emergirà d'aquesta revisió a tots els nivells, es podran proporcionar *indicacions operatives ulteriors* per a un segon trienni.

⁴⁰ Sota la supervisió del bisbe, amb l'equip dels formadors de cada seminari i implicant agents pastorals que, gràcies al seus diversos carismes, rols i habilitats, podran contribuir al discerniment comú.

⁴¹ Caldrà establir, en aquest pla, modalitats concretes d'implementació, terminis per a la revisió i persones encarregades de supervisar la realització de les propostes.

⁴² Cf. nota 2.

⁴³ Cf. nota 2.